

7. Сидоренко О. О. Рішення Європейського суду з прав людини як джерело права України / О. О. Сидоренко // Проблеми законності : зб. наук. пр. – Харків, 2015. – Вип. 129. – С. 242–250.

Науковий керівник: канд. юрид. наук, асистент кафедри теорії держави і права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого О. О. Сидоренко

А. В. Феняк¹

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОГО СУВЕРЕНІТЕТУ ДЕРЖАВ – ЧЛЕНІВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Однією з найбільш актуальних і складних проблем в «інтеграційних» міжнародних об'єднаннях є питання про державний суверенітет. У конституціях йдеться про можливість відмови або обмеження державного суверенітету, передачу його частини об'єднанню при вступі до міжнародної організації (при цьому в окремих Конституціях взагалі відсутні норми регулюючі такі відносини) [1, ст. 295].

Проблематика державного суверенітету потребує постійної уваги з боку науковців. Особливої актуальності вона набуває на сучасному етапі державно-правового розвитку, що характеризується зростання взаємозалежності держав [2, ст. 18].

Визначення особливостей реалізації суверенітету в умовах членства держави у складних міждержавних організаціях є актуальною проблемою, стосовно розв'язання якої юридичною наукою і практикою досі не вироблено універсального підходу. Конституційний принцип державного суверенітету, що передбачає непідлеглисть держави будь-якій іншій владі як усередині країни, так і за її межами, в епоху Новітнього часу традиційно розглядався як фундаментальна вимога щодо забезпечення світового правопорядку [2, ст. 20].

Можна погодитись з твердженням, що «готовність держави на суттєве звуження зовнішнього суверенітету заради європейської інтеграції невіддільна від глибокого усвідомлення того, що політичний, економічний та культурний прогрес йде поряд з міжнародною співпрацею. Передача внутрішніх справ на міжнаціональний та навіть наднаціональний рівень є необхідним внеском держави у справу зміцнення міжнародного

співтовариства» успіх реалізації проекту по об'єднанню європейських країн у наднаціональну організацію був би неможливий, якщо б учасники цього процесу на момент його започаткування не отримали певні гарантії, що створювана владна конструкція не призведе до позбавлення державного суверенітету учасників міждержавного Союзу [1, ст. 296].

Шарль де Голль, вказував, що у питанні європейської інтеграції, держави можуть укласти між собою угоди щодо співробітництва, але при цьому не повинно бути навіть пропозицій розраховувати на обмеження національного суверенітету. Французький Президент вважав, що «об'єднана Європа не може бути об'єднанням держав, ... якщо торкаються національні інтересів, ніхто і ніщо не має нав'язувати державі свою волю».

Професор М. Вурзуковскі зазначає, що «європейська інтеграція вимагає відмови від традиційного поняття суверенітету. Так, цей атрибут найбільш цінується сьогодні в Східній Європі як один з найбільших успіхів досягнутих за рахунок краху комунізму.

Як зауважує Т. В. Бордачев, умовою й обов'язковим наслідком формального приєднання до Європейського Союзу є відмова від частини суверенітету – це один з найбільш сталих міфів та кліше у політичній і навколо науковій дискусії стосовно інтеграції, якими національні уряди користуються аби довести своїм виборцям непричетність до непопулярних заходів, а зовнішні партнери Союзу – аби відійти від обговорення окремих питань взаємовідносин. Насправді ситуація виглядає зовсім інакше: держави-члени зберігають контроль над окремими сферами. Над всіма ключовими для збереження суверенітету сферами суспільних відносин навіть у тих сферах, де повноваження Союзу вважаються максимальними [1, ст. 296].

Європейський Союз – унікальне утворення, що не має аналогів у світі (не можна порівняти з федерацією, це також не організація міжурядового співробітництва за типом ООН). Держави, що входять в Союз (його «держави-члени»), об'єднали свої суверенітети, щоб стати «сильнішими». На практиці об'єднання суверенітетів означає, що держави-члени делегують частину своїх повноважень щодо прийняття рішень створеними ними спільним інститутам з тим, щоб рішення за конкретними питаннями демократично приймалися на загальноєвропейському рівні [1, ст. 297].

Євросоюз – це нова політична й інституційна модель, яка виникла еволюційно шляхом переходу від вузьких галузевих до більш широких

сфер інтеграції. Її особливістю є те, що, не чекаючи досягнення кінцевої мети (утворення Європейської федерації), національні держави поетапно передають Союзу для реалізації свої численні повноваження.

Нині є певні підстави говорити про реалізацію в рамках ЄС моделі «Федерації (Союзу) національних держав».

Саме ця модель є найпридатнішою для характеристики основних рис Союзу в його нинішньому вигляді та для передбачення шляхів його подальшого розвитку. Відповідно до цієї моделі Союз володіє власною правосуб'єктністю та реалізує ряд суверенних прав, які йому передані державами-членами. Він діє в межах компетенції, яку йому надали держави-члени для досягнення проголошених цілей, і відповідно будь-яка компетенція, яка не надана Союзу, належить національним урядам. При цьому слід наголосити, що, незважаючи на добровільне обмеження свого суверенітету, держави-члени зберігають як право вільного виходу з ЄС, а отже, і повернення собі усього комплексу суверенних прав, так і можливість контролювати через механізми міжурядового співробітництва в рамках ЄС і діяльність ЄС у цілому, і прийняття рішень з принципових для збереження державного суверенітету питань проведення зовнішньої політики, політики безпеки і оборони [3, ст. 143].

Загальновідомо, що обмеження суверенітету може бути як добровільним, так і примусовим. Добровільне самообмеження суверенітету відбувається тоді, коли держави створюють міжнародну організацію або об'єднуються в союз, свідомо погоджуючись із тим, що їм доведеться узгоджувати з іншими державами-членами порядок реалізації окремих своїх повноважень або передати право їх здійснення наднаціональним інституціям. Найдалше у цьому напрямку пішли країни Європи, утворивши наднаціональний за своїм характером Європейський Союз, який бере безпосередню участь у реалізації внутрішніх і зовнішніх функцій держави. Відносини між ЄС і його членами побудовані на принципах самообмеження національних урядів у питанні реалізації ключових суверенних прав і можливості застосування санкцій з боку інститутів ЄС до держав-учасниць за порушення існуючих домовленостей у передбачених установчими договорами випадках. Примусове обмеження суверенітету за своїм характером неоднорідне, оскільки може застосовуватися як легально – на підставі рішень Ради Безпеки ООН, так і без її санкції [3, ст. 144].

Заслугує на увагу також підхід до вирішення цього питання, який пропонують розглядати державний суверенітет у трьох аспектах: нега-

тивному (юридичний аспект, що передбачає формальне визнання держави з боку інших держав «на міжнародній арені» та можливість повною мірою панувати на власній території); позитивному (здатність держав повністю розпоряджатися собою і забезпечувати достатній рівень життя своїх громадян); операційному (передбачає самообмеження держави в реалізації окремих суверенних прав відповідно до міжнародних договорів в обмін на участь у прийнятті рішень іншими державами).

Серед науковців поширеною є думка про те, що в Євросоюзі сьогодні реалізується концепція «спільного суверенітету», яка заснована на принципах лояльного співробітництва, субсидіарності та пропорційності.

Принцип лояльного співробітництва, зазначає І. В. Яковюк, вимагає дотримання взаємоповаги між Союзом і державами-членами, а також сприяння один одному у виконанні завдань. При цьому національні уряди повинні вживати міри загального або спеціального характеру, які здатні забезпечити виконання обов'язків, що випливають із Договорів або виникають із актів інститутів ЄС, а також повинні створювати сприятливі умови для виконання Союзом його завдань і втримуватися від заходів, здатних поставити під погрозу досягнення його цілей [4].

У праві ЄС принципи субсидіарності і пропорційності застосовуються у взаємозв'язку. В процесі тлумачення змісту принципу субсидіарності та визначення меж його застосування слід виходити з того факту, що субсидіарність є динамічною концепцією, яка підлягає застосуванню в світлі цілей Євросоюзу. Таке бачення субсидіарності дозволяє в одних випадках розширювати сферу діяльності ЄС в рамках його юрисдикції, тоді як в інших, навпаки, обмежувати її або навіть зупиняти. У цілому принцип субсидіарності вимагає аби рішення приймалися на найбільш близькому до громадянина рівні, діяльність вищих рівнів влади була обмежена, а її втручання в справи нижчого рівня було зумовлено об'єктивно існуючою необхідністю [5, ст. 301].

Принцип пропорційності, – для досягнення певної мети органи влади не можуть накладати на громадян зобов'язання, які перевищують установлені межі необхідності, що випливають з публічного інтересу. Якщо встановлені зобов'язання явно непропорційні цілям, такий захід може бути визнаний недійсним, оскільки збиток для тих, чий інтереси зачіпаються, перевищує позитивний результат, одержаний у публічних інтересах [4].

Головною ж особливістю Союзу є те, що держави-члени добровільно погодилися на колективне використання в його межах переважної більшості суверенних прав [3, ст. 144].

Прийнято вважати, що через добровільне самообмеження суверенітету і колективну реалізацію на рівні Союзу делегованих йому суверенних прав відкриваються принципово нові можливості для більш ефективного функціонування держав-членів ЄС широке коло повноважень у законодавчій та судовій сферах. Окрім цього, Європейський Союз наділений державами-членами правом розширювати межі своєї компетенції. Більше того, за мовчазної згоди національних урядів Союз завдяки діяльності Суду Європейських співтовариств має здатність фактично розширювати свою компетенцію за межі, визначені установчими договорами, керуючись доктриною повноважень, існування яких припускається [6, ст. 126].

Отже, питання які перебувають у віданні Європейського Союзу та держав – членів, підлягають безпосередньому розмежуванню. Сфера дії Союзу носить характер компетенції і поділяються на : внутрішню і зовнішню компетенцію, що у свою чергу поділяється на дорозумілу, спільну, виключну та спеціальну. В умовах інтеграційного процесу, який в наш час досяг широких масштабів суверенітет держав може «розмитися», зникнути, або дезорганізуватися, зокрема процеси інтеграції привели до того , що держави – члени втратили свої повноваження в певних сферах повністю. Тому, в даному випадку існує гостра необхідність у розмежуванні компетенції Союзу і держав – членів, зокрема в суверенних питаннях, з метою уникнення втручання в їх повноваження.

Література:

1. Ковтун В. І. Окремі питання державного суверенітету в аспекті посилення інтеграційних і глобалізаційних процесів [Електронний ресурс] / В. І. Ковтун // Форум права. – 2013. – №3. – С. 295–305.

2. Яковюк І. Державний суверенітет і права людини: питання співвідношення і пріоритету / І. Яковюк // Вісник Академії правових наук України. 2010 р. №2(61). – X. : Право, 2010. – С. 18–31.

3. Байдін Ю. В. Про межі суверенітету держав-членів ЄС: постановка питання / Ю. В. Байдін // Державне будівництво та місцеве самоврядування. Вип. 10. – X. : Право, 2005. – С. 142–144.

4. Яковюк І. В. Правові основи європейської інтеграції та її вплив на державно-правовий розвиток України : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.01;12.0011 / Іван Васильович Яковюк. – Х., 2014. – 474 с.

5. Яковюк І. В. Субсидіарність як принцип взаємовідносин національних держав і Європейського Союзу / І. В. Яковюк // Вісн. Акад. прав. наук України. – 2004. – №4. – С. 22–30.

6. Яковюк І. В. Прояв наднаціональності в Європейському Союзі / І. В. Яковюк // Державне будівництво та місцеве самоврядування. – Х. : Право, 2006. – Вип. 12. – С. 121–128.

Науковий керівник: асистент кафедри міжнародного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого С. Р. Асірян

Вионг Кіеу Чанг¹

ПРОБЛЕМА ПРАВ ЛЮДИНИ У КОРЕЙСЬКІЙ НАРОДНО-ДЕМОКРАТИЧНІЙ РЕСПУБЛІЦІ

Ситуація в галузі прав людини в Корейській Народній-Демократичній Республіці залишається жахливою під контролем Кім Чен Ину. Уряд перебуває під контролем однопартійної монополії на династичного керівництва, яке не терпить плюралізму і систематично заперечує основні свободи. Жорсткий контроль на кордоні Північної Кореї з Китаєм відбулися в 2014 році, що сприяли скороченню числу північних корейців, яким вдасться втекти і шукати притулку в третіх країнах.

Комісія з розслідування, заснована Радою Організації Об'єднаних Націй з прав людини (РПЛ), опублікувала доповідь в лютому 2014 року, що зробила висновок, що уряд Північної Кореї зробив систематичні порушення прав людини в такому масштабі, що не має аналогів в сучасному світі, в тому числі знищення, вбивство, поневолення, катування, позбавлення волі, звалтування, примусові аборти та інші форми сексуального насильства [1].

19 листопада 2014 року Третій комітет Генеральної Асамблеї ООН прийняв резолюцію, яка схвалила висновки Комісії з розслідування і за-

¹ Студентка 3 курсу міжнародно-правового факультету Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.